

Asia: VN/727/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset huomiot esitysluonnoksesta

Palvelujärjestelmän uudistaminen siten, että työikäisen väestön osaamisen kehittäminen olisi aikaisempaa tiiviimmin kytköksissä työelämän tarpeisiin sekä alueiden elinkeinojen ja elinvoiman kehittämiseen ja uusintamiseen on kannatettavaa. Väestön vähentyminen, työelämän muutos ja kasvavat ja muuttuvat osaamisvaatimukset eri toimialoilla, ammateissa ja työtehtävissä ovat haasteita, jotka edellyttävät uudenlaisia, työikäisen väestön jatkuvaa oppimista edistäviä ratkaisuja sekä työelämän osaamistarpeiden entistä tehokkaampaa ennakointia.

Esitysluonnoksessa avataan selkeästi palvelukeskuksen tausta ja tarve sekä sille asetetut tavoitteet ja tehtävät. Se, miten palvelukeskuksen toimintaa toteutetaan ja resursoidaan aluetasolla, jää esityksessä sen sijaan epäselväksi. Esityksessä ei esimerkiksi osoiteta erillistä alueellista vastuutahoa tai toimijaa koordinoimaan yhteistyötä ja palvelukeskuksen alueellista toimintaa. Toimintaa varten ei myöskään perustettaisi alueen toimijoista koostuvaa verkostoa, vaan toiminta kiinnittyisi alueiden olemassa oleviin yhteistyöverkostoihin. Riskinä voi tällöin nähdä, että palvelukeskuksen toiminta hahmottuu alueilla etäisenä ja sen hyödyt jäävät näennäisiksi. Etelä-Savon maakuntaliitto esittää, että palvelukeskuksen yhteistyön alueiden kanssa tulisi olla suunnitelmallista ja yhdenmukaista. Alueilla tulisi myös olla selkeä vastuutaho, joka koordinoisi alueen yhteistyötä palvelukeskuksen suuntaan sekä toimijoista koostuva verkosto, johon palvelukeskuksen kanssa tehtävä yhteistyö selkeästi kiinnittyy. Näin varmistetaan, että palvelukeskuksen toiminta on vaikuttavaa ja tukee aidosti erilaisten alueiden erilaisia tarpeita.

Huomiot palvelukeskukselle esitetyistä tehtävistä

Esityksessä palvelukeskuksen tehtäviksi on lueteltu 1) toimialaansa liittyvä tieto-, neuvonta- ja ohjauspalvelujen kehittäminen ja koordinointi, 2) osaamis- ja työvoimatarpeen ennakointi, 3) koulutuksen ja muiden osaamispalveluiden valtionavustusten myöntäminen ja hankinta sekä 4) alueellisten ja muiden yhteistyöverkostojen tuki ja vaikuttavuuden edistäminen.

Etelä-Savon maakuntaliitto näkee palvelukeskuksen tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluiden kehittämisen yhtenäisemmäksi ja vaikuttavammaksi kokonaisuudeksi tärkeänä tavoitteena. Ohjaus- ja neuvontapalveluiden toimivuus ovat keskeisessä roolissa työikäisen väestön osaamisen kehittämisen lisäämisessä ja on tärkeää, että tietoa osaamisen kehittämisen eri mahdollisuuksista on saatavilla helposti, riittävästi ja oikea-aikaisesti asuinpaikasta riippumatta. Tästä näkökulmasta on kannatettavaa, että tehtävässä hyödynnetään ja kehitetään erityisesti palvelut asiakasta lähelle tuovia digitaalisia ratkaisuja.

Esityksen mukaan ennakointitehtävä ja -tieto muodostaisivat perustan palvelukeskuksen koko toiminnalle. Palvelukeskus toimisi ennakointitietoa kokoavana, analysoivana ja tulkitsevana tahona, joka hyödyntäisi olemassa olevan tiedontuottajaverkoston tietoa nykyisen työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaannosta. Palvelukeskuksen ennakointitoiminta olisi muuta ennakointitoimintaa täydentävää ja toimisi kiinteässä yhteistyössä Opetushallituksen ennakointitoiminnon, työ- ja elinkeinohallinnon ennakointitoimijoiden, kuten KEHA-keskuksen, ELY-keskusten ja TE-toimistojen kanssa. Palvelukeskus kävisi myös jatkuvaa vuoropuhelua alueellisten ennakointitoimijoiden ja esimerkiksi työelämän järjestöjen kanssa.

Etelä-Savon maakuntaliitto pitää tärkeänä, että palvelukeskus toimii ennakointitehtävässä kiinteässä yhteistyössä eri toimijoiden kanssa, mutta esittää, että myös maakuntien liitot tunnustetaan keskeisinä ennakointitoimijoina ja ennakoinnin yhteistyötahoina sen ennakointitehtävässä. Alueiden kehittämisestä ja rakenerahastotoiminnan hallinnoinnista annetun lain (7/2014) 17 §:ssä maakunnan liitoille on annettu tehtäväksi vastata alueellisen pitkän ja keskipitkän aikavälin koulutustarpeiden ennakoinnin yhteensovittamisesta ja alueellisten koulutustavoitteiden valmistelusta osana koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnittelua. Maakuntaliitoissa tehdään monipuolista aluekehittämistä, päätöksentekoa ja suunnittelua tukevaa ennakointityötä aina tiedon tuotannosta ja analysoinnista monipuolisten alueellisten tilanne- ja tulevaisuuskuvien ja skenaarioiden laatimiseen. Esimerkiksi Etelä-Savon maakuntaliitossa on jo vuosia tehty pitkäjänteistä ja laaja-alaista ennakointityötä ja kehitetty verkostomallista ennakoinnin toimintamallia osaamistarpeiden ennakoimiseksi. Maakuntaliiton tuottamaan ennakointitietoa hyödynnetään laajasti aluekehittämisen strategisessa kokonaisuudessa ja maakunnan yleisessä kehittämisessä alueen eri toimijoiden taholta. Maakunnallista ennakointityötä suunnitellaan ja koordinoidaan vahvassa yhteistyössä alueen toimijoiden, erityisesti ELY-keskuksen kanssa. Ottamalla maakuntaliitot kiinteästi mukaan palvelukeskuksen ennakointitehtävään varmistetaan jatkuvan oppimisen kehittämistyön aluelähtöisyys sekä kytkentä alueiden elinvoiman kehittämisen ja uusintamisen laajempaan kontekstiin.

Esityksessä palvelukeskuksen tehtäväksi ennakointiin liittyen luetaan osaamistarpeiden kehittämisen arviointi ja raportointi eri aikajänteillä sekä alueellisesti että kansallisesti. Etelä-Savon maakuntaliitto pitää erittäin kannatettavaa, että valtakunnallisen tiedon rinnalla palvelukeskus tuottaisi laajasti myös alueellisia tarpeita yhteen kokoavaa tietoa. Vaikka valtakunnallisen tason tiedot kertovat yleisemmällä tasolla osaamistarpeissa tapahtuvista muutoksista, ei niistä käy ilmi alueiden väliset erot ja ominaispiirteet ja tietojen hyödyntäminen on tästä näkökulmasta haasteellista. Ns. aluetason tiedon (maakunnallinen, seutukunnallinen, kunnittainen) sekä yritys-/työnantajakohtainen tieto alueiden osaamistarpeiden kehittymisestä ja on tietoa, joka parhaiten palvelee erilaisten alueiden

erilaisia tarpeita ja tiedon vaikuttavuutta. Toivottavaa olisi niin ikään myös se, että palvelukeskuksen ennakoitintiprosessit olisivat luonteelta jatkuvia ja alueellisia toimijoita kiinteästi osallistavia, siten että ne loisivat jatkuvasti päivittyvää tilannekuvaa jatkuvan oppimisen tarpeisiin joustavasti ja oikea-aikaisesti vastaamiseksi.

Palvelukeskuksen tehtävistä koulutuksen ja muiden osaamispalveluiden valtionavustusten myöntäminen ja hankinta perustuu esityksen mukaan sen kokoamalle ennakoitintiedolle ja

alueellisille ja valtakunnallisille tilannekuville. Etelä-Savon maakuntaliitto pitää kannatettava, että päätökset valtionavustuksille ja hankinnoille perustuvat monipuoliseen ennakoitintietoon. Myös mahdollisuus kohdentaa koulutus- ja osaamispalveluita toimialoittain, alueittain ja kohderyhmittäin on kannatettava esitys. Tämä toisaalta korostaa entisestään tarvetta riittävän kattavalle ennakoitintiedolle, joka tuo esiin valtakunnallisen tiedon lisäksi myös eri alueiden sekä toimialojen ja jopa ammattien sisäisiä tarpeita.

Esityksen mukaan palvelukeskus tukee alueellisia yhteistyöverkostoja ja edistää niiden vaikuttavuutta kansalaisten osaamisen kehittämisessä ja yritysten kilpailukykyyn kasvattamisessa. Etelä-Savon maakuntaliitto näkee kannattavana, että verkostot ymmärretään esityksessä laajasti kattaen niin koulutusorganisaatiot, työelämäedustuksen kuin julkiset viranomaiset ja kehittäjätahot. Erytisen hyvä on, että myös maakuntaliitot nähdään esityksessä keskeisinä alueellisinä yhteistyöverkostojen toimijoina.

Esityksen mukaan palvelukeskus toteuttaisi verkostotyötään pääsääntöisesti olemassa olevia verkostoja hyödyntäen. Konkreettisesti alueellisia yhteistyöverkostoja tuettaisiin tiedontuotannolla, jonka pohjalta palvelukeskus seuraisi alueen koulutustarjonnan ja työvoiman kysynnän kohtaantoa ja tekisi ehdotuksia tarjonnan suuntaamiseksi ja toteuttamiseksi yhteistyössä alueen koulutuspalvelujen tuottajien kanssa. Esityksessä verkostojen ja palvelukeskuksen tiiviin yhteistyön nähdään mahdollistavan ennakoivan reagoinnin muutoksiin alueiden elinkeinorakenteessa ja yhteisen tavoitetilan tuottamisen. Verkostojen näkemyksiä palvelukeskus hyödyntäisi suoraan koulutus- ja osaamispalveluiden rahoittamisessa, mikä loisi edellytyksiä esimerkiksi työikäisen väestön osaamisen suunnitelmalliseen kasvattamiseen alueella.

Vaikka olemassa olevien verkostojen hyödyntämisessä on etunsa, on pelkästään niihin kiinnittyvässä yhteistyössä kuitenkin riskinä, että toiminta jää alueilla hajanaiseksi ja etäiseksi, eikä aitoa ja säännöllistä vuoropuhelua alueiden ja jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen välille synny. Tämän vuoksi Etelä-Savon maakuntaliitto esittää, että yhteistyön vaikuttavuutta ja suunnitelmallisuutta lisättäisiin perustamalla olemassa olevien verkostojen rinnalle mahdollisesti myös erilliset palvelukeskuksen toimintaan kytkeytyvät alueelliset yhteistyöverkostot. Lisäksi olisi kannatettavaa, että alueilta nimettäisiin jokin taho koordinoimaan palvelukeskuksen alueellista toimintaa sekä vastaamaan verkoston koollekutsumisesta ja säännöllisestä vuoropuhelusta palvelukeskuksen suuntaan. Näin lisättäisiin palvelukeskuksen toiminnan alueellista vaikuttavuutta ja yhteistyön pitkäjänteisyyttä sekä toisaalta varmistettaisiin, että eri alueilla olisi samankaltainen yhteistyöverkosto vuoropuhelussa palvelukeskuksen suuntaan.

Huomiot palvelukeskukselle esitetystä hallintomallista

Esityksessä jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus olisi Opetushallituksen erillisyksikkö, joka toimisi Opetus- ja kulttuuriministeriön ja Työ- ja elinkeinoministeriön yhteisessä ohjauksessa. Ministeriöt ohjaisivat ja seuraisivat toiminnan tuloksellisuutta enintään viideksi vuodeksi laadittavan kehittämissuunnitelman kautta. Palvelukeskuksen päätöksentekovalta olisi johtajalla, jonka strategisena tukena toimisi työelämän asiantuntemusta edustavista jäsenistä koostuva neuvosto. Neuvosto osallistuisi palvelukeskuksen strategiseen suunnitteluun ja hyväksyisi vuosittaiset toimintasuunnitelmat.

Palvelukeskuksen tehtävät huomioiden Etelä-Savon maakuntaliitto näkee yksikön sijoittumisen Opetushallitukseen perusteltuna sen vahvan ennakoititehtävän näkökulmasta. Työikäisen väestön jatkuvan oppimisen kehittämisen kytkeminen aikaisempaa tiiviimmin työelämän tarpeisiin tekee taas

perustelluksi sekä OKM:n että TEM:n poikkihallinnollisen ohjauksen. Työelämän tarpeista lähtevän toiminnan varmistamiseksi on kannatettavaa, että perustettava palvelukeskus toimii vahvasti työelämälähtöisen neuvoston tukemana.

Toiminnan vaikuttavuuden ja ennakoitavuuden näkökulmasta on hyvä, että palvelukeskuksen tuloksellisuutta ohjataan ja seurataan useammaksi vuodeksi laadittavan kehittämissuunnitelman kautta. Etelä-Savon maakuntaliitto esittää, että toiminnan suunnittelussa keskeinen painoarvo olisi erityisesti alueellisen toiminnan toteuttamisessa. Ilman aitoa, suunnitelmallista ja aluelähtöistä yhteistyötä sekä riittävää alueellista resurssointia on uhkana, että perustettava viranomainen jää alueiden näkökulmasta etäiseksi ja ylätasoiseksi sekä hyödyiltään näennäiseksi hallinnolliseksi rakenteeksi.

Huomiot palvelukeskukselle esitetyistä koulutus- ja osaamispalveluiden rahoitusmuodoista

-

Muut huomiot esitysluonnoksesta

-

Laakso Tuomo
Etelä-Savon maakuntaliitto